

dovine in slikovitosti, so lahna negmotna usedlina, ki potrebuje ozračja v tem izobraženih ljudi. Njih psihologijo je označil Mallarmé, govoreč o simbolizmu: *Nommer un objet, c'est supprimer les trois quarts de la jouissance du poème qui est faite du bonheur de deviner peu à peu; le suggérer voilà le rêve . . .* Ne opis, ampak vtis! S tega vidika je soditi tudi drobnjavo „Sence“. Zatekel se je avtor tudi k zvočnosti besed in podal mojstrovino „Jug v okviru“. Često je preprost in jedrnat kot japonska risba, kedaj spominja Whitmanskega razmaha, drugod ovaja klasični upliv npr. v Eklogi, kjer se pastirja „nažličita“ kislega mleka in žgancev, dalje se javlja moderna izobrazba v drznih umetnostnih transpozicijah: tuberoza zeleno živi in belo dehti (47), barva kakor zvižg (25). Morda se vam bo zdela katera podoba izumetničena npr. „V rdeče modrem drevesu krvi“ (45) ali pa izraz abstruzen (20, 31, 37), oziroma ne doživite nameravane ubranosti pri „Goriških trtah“ — toliko pa je gotovo, da se vam prikupi bodi aforistična kratkoča čistih občutij, bodi poduševljajoča razglabljanja, včasih temna in trpka, a z odločnim odmevom: vredno je živeti! bodi epsko raznihana Jesen in Rezijan. *Kako v soro a nizko forej stoji Lovrenčič? = 25/12 1917*

A. Debeljak.

R. Merkh, Deutsche Ortsnamen in Friaul, Wien 1916. Imenovana brošura obsega 11 strani in namen, ki ga zasleduje, pove pisatelj sam na drugi strani, rekoč: „Die folgenden deutschen Ortsnamen sollen nur ein kleiner Beitrag sein zur Kenntnis des Landes; es wird noch genug solcher Namen geben, die unter den jetzigen Verhältnissen nicht zu erreichen waren; aber es sind immerhin genug, um den Beweis zu erbringen, dass die Behauptung „Friaul sei von jeher ein durch und durch italienisches Land gewesen,“ eine hohle Redensart ist.“ Pisatelj pripoveduje nadalje, da v Furlaniji niso le ostanki starih Langobardov, marveč, da je bilo tudi v poznejšem času tukajšnje plemstvo nemško in v veliki večini tudi kmetiško ljudstvo, le meščanstvo je tvorilo mešanico. Njegovi trditvi, ki jo navaja takoj prvi stavek in ki jo hoče podkrepiti in pojasniti nadaljno „razlaganje“ krajevnih imen, namreč trditvi „Friaul war einmal nicht nur ein deutsches Reichsland, sondern wirklich auch zum grössten Teile ein deutsches Land“ (str. 2) nikakor ne moremo pritrditi, kar hočemo v naslednjem tudi pojasniti.

Razlaga krajevnih imen je navadno v zvezi z velikimi težkočami, tembolj ako se to tiče imen pokrajine, preko katere je tekom zgodovine potovalo in tamkaj stanovalo vse polno raznovrstnih narodov, kakor je ravno Furlanija. V rimski dobi so tamkaj živeli Ilirci (Venedi), ki so bili ščasoma več ali manj latinizirani; preplavili so jih v sredini 6. stoletja Germani (Langobardi, sorodno pleme Suebov t. j. Alamanov in Bavarcev), prišli so jim za petami Slovani (Slovenci) in slednjič so se pojavili še Italijani in v najmanjši meri Nemci. Merkh pač dostikrat zmeša Langobarde in Nemce in kjer najde kak —ach ali —sch, že meni, da je to pristno nemško. Pri razlagi krajevnih imen je pač treba malo večje rigoroznosti in objektivnosti in nikakor ni prav, da je Merkh postavil najprvo trditev, ki ji skuša potem dejstva prilagoditi. Obratno je prav, tu kot pri vsakem zakonu narave in vendar je že znano, da tudi jezikoslovje ni nič drugega kot samostojna vrsta naravoslovja.

Objektivno presojanje krajevnih imen v Furlaniji nas pa privede do sledečega mnenja: kakor n. pr. na Kranjskem; tako so tudi v Furlaniji imele nemške plemiške (oz. tudi duhovske) rodbine svoje gradove v srednjem veku. Seveda so bili po teh rodbinah semtertam kolonizirani tudi nemški kmetje. Stanovališča teh rodbin (gradovi) so imela nemška imena in odtod so pridevali tudi drugim krajem nemška imena. Iz tega že sledi, kje bomo našli v Furlaniji nemška krajevna imena: pri gradovih,

pristavah, večjih kmetih, travnikih, gozdčih itd., ki so spadali k grajski lastnini. Tako ni nič čudnega, ako navaja Merkh v pričujoči brošuri res več pristnih nemških krajevnih imen; če pa pogledamo natančneje, zaznamo, da je med temi 24 imen gradov (oz. grajskih razvalin), dalje cela kopa pristav itd. Kjer pa je res star kraj (vas ali mesto), tam tudi ni nemškega imena. Ta raztresena nemška krajevna nazivanja so zapeljala Merkha k mnenju, da je nekdanj tu sploh bila nemška pokrajina in da so tuji elementi šele pozneje tjakaj prišli in si Nemce asimilirali. Resnico pa smo povedali že zgoraj. Kdo bi si upal n. pr. trditi, da je Kranjska bila nekdanj „wirklich auch zum grössten Teile ein deutsches Land“, in bi to trditev podkrepil z nemškimi imeni gradov: *Kreutberg, Wachtenberg, Gerlachstein, Habbach* (kamniški okraj); *Moostal, Sonnegg, Strobelhof, Lichtenberg, Zobelsberg, Ebenporten* (ljubljski okraj); *Gallenberg, Gallenegg, Wagensberg, Thurn, Gallenstein* (litijski okraj) itd. In vendar je na ta način delal Merkh po Furlaniji; nabranil je v knjižici imen, ki so res nemškega izvora, poleg imen, ki so nenemška in so dobila le po tujcih-Nemcih nemško obleko; jasno je, da so vsaj prvotno bila v rabi le pri Nemcih in nikakor ne gre, imenovati jih že zato „deutsche Ortsnamen“. Merkh pa jih navaja enostavno med drugimi, kakor da so prvotna oz. izvirna. Njegova razprava je zato popolnoma zavožena in krivo mnenje je moža zapeljalo do nejasnih in napačnih trditev; v primer si jih hočemo le nekaj natančneje ogledati.

Severno mesta Vidma (gl. pozneje) stoji kraj, zvan zdaj *Adegliacco*. Merkh pristavi k temu kot nemško ime *Edlach*; od kod ima on ta naziv, mi ni možno dognati, vendar morem reči, da *Edlach* ni nič drugega kot slovenski množinski mestnik *jedlach*, današnjega samostalnika *jela*; prim. še krajevna imena *Edlach* pri Glognici in Scheibbsu na nižjem Avstrijskem, pri Gmundnu na gornjem Avstrijskem, pri Mürzzuschlagu in Rottenmannu, dalje po prehodu — *d* — *v* — *r* — (o čemer sem pisal v Arch. f. slav. Phil. zv. 36) v *Erlach* pri Celovcu, Beljaku in Velikovcu in *Irlach* na Solnograškem. Vsa ta imena so obenem priča nekdanje slovenske naseljenosti v teh krajih.

Ampezzo (di Carnia) imenujejo Nemci, bivajoči v Sauris di sopra, še danes *Petsch*, kar seveda ni nemško ime, kakor meni Merkh, marveč slov. *peč* (= *pečina*), prim. *Peč* (na jugu Gorice), *Peč* pri Polici (litijski okraj) in imena kot *Mirna peč*, *Vranja peč*, *Sovinjapeč*, *Podpeč* itd.

K imenu *Aquileja* pristavi Merkh ime *Agley*, vendar ni jasno, kako razmerje vladaj med temi dvema imeni. *Aquileja* je staro, latinsko ime (mesto je bilo l. 182 pr. Kr. ustanovljeno kot rimska obmorska kolonija); *âquiléja* da v prvotni slovenščini obliko **akvulej* (v znači mehki polglasnik), po prehodu *a* v *o* pa **okvulej*; po izpadu polglasnika v drugem zlogu je izpadel tudi medsglasniški — *v* — radi težke artikulacije trosoglasniške skupine, dočim je — *k* — prešel v — *g* — že v dobi vulgarne latinščine (prim. še spodaj prehod soglasnika — *t* — *v* — *d* —); tako je nastal slov. *Oglej* (*V-oglej* ima protezo) in po njem nemški *Agley*. V srednjem veku najdemo pisano tudi *Aglar*, kar je najbrž naslonjeno na krajevna imena na — *ar*.

Artegna (slov. ime *Rtina*) ima po Merkhu pridev *Ardingen*; seveda je nemogoče, da bi bila *Artegna* poitalijančen nemški *Ardingen*; že Pavel Diakon omenja v svoji zgodovini Langobardov mesto *Artenia*, kjer so bivali okrog l. 600 Langobardi, tako da je verjetno, da je ime ilirskega (ali retijskega) izvora. Po mojem mnenju je nemški *Ardingen* tvorjen na podlagi slov. *Rtina*.

Glede imena *Cividale* omenja Merkh nemško ime *Altenstadt* in pristavi „auch slavisch *Staro mjest*“ (sic!). Ta naziv je dobilo mesto vsled svoje zgodovinske starosti; *Cividale* je rimska *Civitas Julia*; skratka se je mesto zvalo *civitate* (acc. sg.), iz česar je nastalo *Sibidat* in slov. *Čedad*. O Pavlu Diakonu, ki je bil tu doma, piše prva kronika oglejskih patrijarhov kratko: „*qui fuit natione Civitatensis*“; istotam bereš „*ad Civitatem rediens*“. K prehodu medsamoglasniškega — *t* — *v* — *d* — prim. še špan. *ciudad* in *Nadiža* (v rimski dobi *Natisso*). Kakor nas uče druga imena, smemo soditi, da je nemški *Altenstadt* le prestava slov. *Staro mesto*.

Fellach je slov. *Bela*.

Mesto *Gemona* je že staro, ime najbrž retijsko; zvalo se je nekdanj *Glemona* in tako piše tudi Pavel Diakon. Slovenci zdaj pišejo (mislim tu slovenske politične dnevnik) *Humín*; *h* — je v tej obliki dialektičen (prim. *hora* itd.), prvotno pa je *Gumín* (tako piše Fr. Kos v svojem „*Gradivu*“); nekdanje *glmōn* je dalo v slovenskih ustih najprvo *glmōn* (*l* je postal nosilec zlogovega vrha, torej *l-sonans*) in po popolnoma zakonitem potu dalje *glmūn*, *glmyn*; v dobi meje 15. in 16. stol. je — *l* — prešel v — *u* —, — *y* — pa že zdavnaj prej v — *i* —, torej: *Gumín* Nemški *Glemaun* temelji na slov. *glmūn*.

Rosazzo je nemški *Roschatz*, kar pa zopet ni nič drugega kot slov. *rožac*; prim. še tik tega kraja nahajajočo se vas z imenom *Corno*.

Staremu, v rimski dobi rabljenemu imenu *Tilaventum* odgovarja še najbolje slov. *Tilment*; ravenski geograf (druga polovica 7. stol.) rabi že *Taliamentum*, laško zdaj *Tagliamento*, ki se po Merkhju glasi v nemški obleki *Tagliament*.

Udine se je v starem veku zvalo *Utina* ali *Utinum* (prim. gori omenjeni prehod — *t* — *v* — *d* —); *ūdōn* je prešlo v slovenščini v **ūdōn(-)*, dalje **v-ydōn* (s protetičnim *v* —) in potom soglasniške dissimilacije analogije vsled zakona „— *m* preide v — *n*“ **vydōm*, iz česar je današnji *Videm* (beri: *vidam*). Merkh navede nemško ime *Weiden*, kar je iz slov. *vidan*.

Iz navedenih pripomb vidimo, da so Nemci za podlago svojemu nazivanju jemali slovensko obliko krajevnih imen, iz česar sledi: 1.) da so bili Slovenci v Furlaniji prvotnejši element kakor Nemci, kar smo že v začetku povedali; 2. da trditev Merkha, da je bil v Furlaniji „*der Bauernstand zum grossen Teile*“ nemški, ne odgovarja niti zgodovini, niti resnicam, ki nam jih poda jezikoslovje. Tako se nemška krajevna imena reducirajo izključno le na gradove in njihove pristave.

Dr. Ramovš.

Rudyard Kipling: Světla, která zhasla. Spisů Kiplingových svazek XIV. — Cena K 2.40, váz. K 6.—.

Knut Hamsun: **Hlad.** Překlad Huga Kosterky. II. vydání. Cena K 4.50, váz. K 8.50. Nákladem Hejdy & Tučka v Praze II., Karlovo nám. 26. 1917.

Slovincu se znanje češčine, precej razširjeno med izobraženstvom, obrestuje ne samo na njih izvorni književnosti, ampak tudi ne najmanj na bogatem prevodnem slovstvu. To je znaten prihranek za onega, ki ne utegne ali noče žrtvovati dosti časa učenju raznih narečij.

Prosluli avtor Knjig o džuhgli, znan občinstvu po znamenitih delih, ki so se prikupila starim in mladim, stopa na češki knjižni trg z omenjenim spisom, vrednim velike čarobne pripovedne umetnosti, po kateri je Kipling zaslovel po vsem svetu. Pestrí kalejdoskop doživljajev male Maisie in Dicka: njuna otroška ljubezen, boji v Sudanu, Dick na vrhuncu slikarske slave in gmotnih uspehov,